

Dertig ben ik

door Geeske Hovingh

Geeske Hovingh, voorganger in de jongerendiensten van de Amsterdamse Studentenekklesia, schrijft vanuit haar werkervaring en haar eigen belevenissen als dertigjarige een boek over wat psychologe Nienke Wijnants 'het dertigersdilemma' noemt: grote vragen die opduiken rond het dertigste levensjaar. Een voorpublicatie.

Op de somberste dag van het jaar landde het vliegtuig op Schiphol. Van achter het raampje zag ik de loodgrijze wolken en de modderplassen, die zich vermengden met het laatste beetje woestijnstof dat van de vleugels afregende. Ik liep de slurf in en de eerste man die ik tegenkwam, vroeg of ik soms dacht dat het carnaval was. Het duurde even voor ik doorkreeg dat deze grap op mijn fleurige Afrikaanse outfit moest slaan. In de verte ontwaarde ik gelukkig al snel een vrolijk zwaaiend welkomstcomité van familie en vrienden. Het eerste wat me opviel, was een gasballon met het gezicht van Bert uit Sesamstraat. Het bungelde op een stokje boven het gezelschap uit. Grapje van mijn broer. 'Welkom thuis', zei hij met een grijns. De melancholie werd er niet meteen minder van.

Terug in Nederland na een half jaar veldwerk in Ghana... De innige omhelzingen waar het mee begon, vervolgens de hagelslag, de Hollandse humor, de warme douche; niks mis mee om weer thuis te zijn. Het acclimatiseren was ook zo moeilijk niet, want ik was al vaker teruggekeerd uit Afrika, maar toch voelde ik me, tot mijn eigen verbazing, niet écht blij. Dacht ik eerst nog dat het aan heimwee naar exotische streken en verre vrienden lag, al gauw merkte ik dat er iets anders aan de hand was... Ergens in mijn achterhoofd klonk een fluisterende stem die steeds een sissend geluid voortbracht. Ik kon het niet meteen plaatsen, maar op een bepaald moment werd het verstaanbaar:

Schrijf... je... scriptie...

Juist. De enige opdracht die ik nog had, alvorens ik mezelf doctoranda in de Culturele Antropologie zou mogen noemen. Het was enkel een kwestie van alle onderzoeksdata bij elkaar stoppen, hypotheses afkraken, of juist onderbouwen, wat theorie erbij halen, conclusies trekken, een mooi kaftje er omheen doen en klaar is Gees.

Maar zo makkelijk bleek dat niet. Integendeel, het hele project hing als een molensteen om mijn nek en om de zwaarte ervan enigszins te verlichten, begon het Grote Uitstellen. Dat hield in dat ik er nog maar wat baantjes bij zocht, brieven schreef naar alle alfabetische Ghanezen die ik kende, nieuwe hobby's verzon, op terrasjes rondhing, kortom: alles deed behalve wat moest gedaan. Ik voelde me als luchtballon-Bert: een geel, leeg hoofd op een stokje, af en toe treurig omklappend, verder met alle winden meewaaierend.

De dagen trokken traag voorbij. Al mijn servieswerk was intussen beschilderd, de cd-collectie stond op alfabetische volgorde en ik kon uit mijn hoofd ongeveer alle prijzen opsommen van de gelukspoppetjes, droomvangens en briefopeners uit de winkel waar ik werkte. Het brein functioneerde dus, alles léék in orde. Maar ik kwam niet onder dat zware, onbestemde gevoel uit, die zeurende stem in de verte. Wat het weer een beetje dempte: ik was niet alleen. Vele lotgenoten had

ik op die bewuste terrasjes om mij heen verzameld, bijna afgestudeerden, die net als ik in de negatieve zin van het woord een levenswerk van hun scriptie hadden gemaakt. Overigens niet alleen de wat zweverige antropologen in batikblouses, juist ook de juristen-, artsen- en psychologen-in-de-dop leden ernstig aan het Grote Uitstelvirus.

Maar tijdens de zoveelste loze middag ergens aan een bar drong ineens de waarheid tot me door: het was die scriptie niet die de molensteen vormde, zo moeilijk was dat allemaal niet, nee, er was iets veel groters... De Toekomst. Ongeduldig wachtte zij, rammelde aan onze deuren, hield ons het angstaanjagende beeld voor van het leven dat na het studeren zou komen; een leven van banenjacht, van kantoorwerk, aangeharkte tuintjes, vroeg naar bed, studieschulden aflossen en ja toe maar: verantwoordelijkheid nemen. Afschuwelijk, vrijheidsbeperkend Balkenendejargon dat onze eetlust onmiddellijk wist te bederven. Daarom bestelden we liever, op kosten van de IB-Groep, nog een verse muntthee en zuchtten er lekker pathetisch diep bij. Dat mocht ook, want onze aandoening was ernstig: we zaten tot over onze oren in de zogenaamde Quarterlife-crisis. Ja, en in de hete zon. Daar ging je natuurlijk ook van zuchten.

Ik was toen vijftientig, een kwart eeuw op aarde, dus het etiket klopte perfect. Maar dankzij een ongeruste scriptiebegeleider begon ik uiteindelijk toch stappen te zetten en wist braaf af te studeren net als de meeste van mijn lotgenoten.

Van de ene crisis naar het volgende dilemma

Nu is het vijf jaar later. De Quarterlife-crisis is overwonnen, maar de volgende staat alweer voor de deur, sterker nog: deze lijkt uit de vorige te zijn voortgekomen. Sociologen en psychologen hebben geconstateerd dat anno 2009 de belangrijkste levensvragen zich rondom het dertigste levensjaar concentreren. Trad je vroeger op je twintigste in het huwelijksbootje om vervolgens enkele kinderen op de wereld te zetten en met veel geluk rond je veertigste een koophuis en een topbaan te bezitten, nu concentreren al deze zaken zich rond het dertigste levensjaar: dát is het moment waarop het allemaal moet gebeuren, het liefst nog eerder trouwens, want: later is te laat! En dan gaat het niet alleen om werk en gezinsleven, maar we willen ook nog een mooi uiterlijk, reizen, een leuke uitgebreide vriendenkring, goede familierelaties en ook zeker nog 'een stukje maatschappelijk engagement', o ja, en natuurlijk nog een beetje zingeving, want het moet uiteraard allemaal wel een hoger doel dienen. We zijn volledig verantwoordelijk geworden voor ons eigen levensgeluk en er wordt het nodige uit de kast gehaald om dat te bereiken. Dat klinkt ambitieus, maar het tegendeel blijkt waar: de hoeveelheid aan keuzemogelijkheden is intussen zó groot en de druk van buiten zó zwaar dat veel jonge dertigers zich verlamd voelen, depressief worden, apathisch voor zich uit staren, bang om iets mis te lopen als ze maar voor één ding tegelijk zouden kiezen. Het is nu meer menens dan tijdens die Quarterlife-crisis: je bent immers al in die angstaanjagende Grote Toekomst beland en essentiële vragen dringen zich nu echt op:

Heb ik wel de juiste studie gedaan?

Is deze relatie nu echt voor de lange duur?

Heb ik het leven dat ik ambieerde?

Of is het in ieder geval in de maak?

Zo niet, hoe kom ik daar dan toch in de buurt?

Moeten er geen kinderen komen?

Maar ik ging toch ook nog een wereldreis maken?

We liggen wakker. We piekeren, trekken ons de haren uit de kop.

Maar niet de hard, want we willen nog lang niet kaal worden...

De psychologe Nienke Wijnants deed onderzoek naar deze problematiek en gaf het een naam: het dertigersdilemma. De cynicus in mij voorspelt het 'veertigersfiasco', dan het 'half-a-century-complex' en vervolgens het 'zestigersgezeur', maar ik kan er niet onderuit: we hebben hier met meer te maken dan een modegril of iets waar je grapjes over kunt maken. Het gaat om een serieus maatschappelijk probleem en sinds het voor mij een naam heeft, zie ik het ineens overal opdoemen.

Vriend K. die op zijn achtentwintigste thuis kwam te zitten met een officiële burn out, vriendin M. die ging samenwonen en wier partner het ineens op de heupen kreeg en het prompt uitmaakte, studiegenoten van vroeger die zich nu vertwijfeld inschrijven bij loopbaanadviesbureaus, zich willen laten omscholen... Al die mensen met wie ik vijf jaar terug op het terras hing en die het, blijkbaar met een diploma op zak, nog steeds niet goed weten.

En wist ik het eigenlijk wel? Ik heb een leuke baan, een vriend, vrienden bovendien, een knus huis, lieve familie, kortom: het lijkt allemaal de goede kant op te gaan, maar toch knagen ook bij mij soms de vragen: is dit de juiste weg? Is er niet toevallig een betere? Doe ik écht datgene waar mijn hart ligt? Wie ben ik eigenlijk dat ik dat zou weten? En is dat weer niet een egoïstische vraag van het soort waar onze generatie juist zo om bekritiseerd wordt? Vragen, vragen, vragen...

Uiteindelijk komt het erop neer dat je jezelf bij al deze dilemma's de volgende vragen moet stellen: Hoe kies je? Hoe leer je in te zien wat voor jou de juiste keuze is? En: hoe berust je in die gemaakte keuze?

Let wel: dit is niet bedoeld als het zoveelste zelfhulpboek. Geen opvoedkundige vingertjes of panklare oplossingen, maar misschien wel een uitgangspunt voor gesprek, in de hoop dat de verwarde (bijna)dertigers een beetje houvast, of in ieder geval herkenning vinden, zich door het uitwisselen van ervaringen wellicht kunnen trainen in het maken van die o, zo moeilijke keuzes.

Niet uniek, maar wel verwarder dan ooit

Laat me dit moment ook gebruiken om een belangrijk misverstand uit de weg te ruimen: de problematiek waar mijn generatie mee kampt, is natuurlijk verre van uniek. Jonge dertigers uit alle eeuwen en in alle uithoeken van de wereld worstelen met existentiële vragen, ook zij die daar door armoede en zware arbeid amper aan toe komen. Vragen over je oorsprong, de wereld om je heen, je toekomst, al die dingen die belangrijk voor je zijn. We moeten als jongvolwassenen dus niet denken dat we de eersten zijn, hoe sterk dat voor sommigen ook zo voelt. Toch is het mijn overtuiging dat er juist in de huidige samenleving, vooral in stedelijk Nederland, een aantal aspecten te noemen is dat bijdraagt aan de verwarring.

De meesten van mijn generatie kwamen, dankzij de introductie van anticonceptiemiddelen, gewenst ter wereld, we groeiden op in een ogenschijnlijk probleemloze samenleving, die zeker in de jaren negentig een bloeiende economie kende. We kregen meer aandacht dan onze ouders ooit van de hunne hadden gehad, het onderwijs verbeterde, kortom: het zag er goed uit voor ons. Maar precies op het moment dat het tijd werd om op eigen benen te staan,

begon er in de wereld iets te schuiven. Fortuyn werd vermoord, vervolgens Van Gogh en tussendoor ging in Amerika op 11 september 2001 het symbool van de westerse welvaart aan gruzelementen. Plotseling maakte het klimaat van zorgeloosheid plaats voor een klimaat van angst en teleurstelling. Teleurstelling in een systeem dat we tot op dat moment onfeilbaar en onaantastbaar achtten. Op hetzelfde moment maakte de technologie, vooral op het gebied van communicatie, weer een grote sprong voorwaarts: de mobiele telefoon en allerlei aanverwante gadgets veroverden de markt. En zo sloten veel jongeren zich, al dan niet bewust, af voor de boze buitenwereld en kropen in hun selfmade schulp, met hun selfmade life, zo vol mogelijk met selfmade succes. De markt droeg zijn steentje bij aan de 'I-generation': jonge individuen die streven naar uniciteit, zich niet langer door wie of wat dan ook de wet laten voorschrijven. Het is de ontzuilde generatie die allergisch is voor groepsgevoel, lidmaatschap van een kerk, een politieke partij of een vereniging niet snel zal overwegen. Maar naast de deugden van persoonlijke ontwikkeling brengt deze mentaliteit ook verwarring met zich mee. Er is geen kader meer en dat geeft soms een ronduit stuurloos gevoel, met alle eerder beschreven gevolgen van dien.

Acht vragen

De grote vragen... Daar zal mijn boek over gaan. De hoofdrol ligt bij de jonge dertigers van dit moment. Waar lopen ze warm voor? Wat maakt hen juist bang? Wat interesseert ze en waarvan vallen ze in slaap? Ik sprak er een heel aantal, las boeken, artikelen, struinde het internet af, nam mijn eigen leven onder de loep en kwam uiteindelijk op acht vragen uit die volgens mij een belangrijke rol spelen in het leven van de jonge dertiger.

1. Waar liggen je wortels?

Waar begint je leven? Waar kom je vandaan? Wat voor invloed heeft je opvoeding op je? Welke ballast draag je met je mee en wat is daarvan aangeboren en wat misschien wel aangeleerd? Kun je je wortels ook ergens anders vinden dan enkel in je familieoorsprong?

2. Wat zegt uiterlijk je?

Hoe zie je jezelf? Hoe wil je gezien worden? Hoe zie jij de buitenkant van anderen? Hoeveel heb je voor een mooi uiterlijk over en wat is dat eigenlijk? Hoe voelt het om te merken dat je uiterlijk verandert?

3. Wie zijn je vrienden?

Wie zijn je echte vrienden? Raakt het begrip vriendschap vertroebeld door de huidige nadruk op netwerken en connecties? Hoe belangrijk is het voor je om gekend te zijn? Helpen nieuwe communicatiemiddelen om elkaar beter te verstaan of werken die juist averechts?

4. Wat zijn je ambities?

Strookt datgene wat je doet, met wat je zelf écht wilt? Hoe groot is de druk van buiten? Hoe zwaar weegt de drang tot kennisvermeerdering in deze kennismaatschappij? Wanneer overheerst 'carrière maken' je leven?

5. Welke rol speelt de liefde?

Hoe vind je de partner van je keuze? Hoe houd je die? Hoe belangrijk is het eigenlijk om een relatie te hebben, terwijl vrijheid tegelijkertijd als een grote deugd wordt beschouwd? Wat betekent eenzaamheid? Kun je ook eenzaam zijn in je relatie? Hoe belangrijk is seks en wat is het verschil met intimiteit?

6. Wat wil je nalaten?

Wil je kinderen? Waarom eigenlijk? Wat als je geen relatie hebt? En wat gebeurt er als je het uitstelt? Als het misschien niet wil lukken? Hoe verschillen mannen hierin van vrouwen? Kun je ook op een andere manier dan de letterlijke iets nalaten aan de wereld?

7. Wat vormt je wereld?

Vind je jezelf een wereldburger? Wanneer ben je dat eigenlijk? Als je sushi eet en naar 'urban music' luistert? Of is er meer voor nodig? Wil je de wereld verkennen? Hoe ga je om met het vreemde, de vreemdeling? Wat brengt de confrontatie met wereldleed bij je teweeg?

8. En wat is de zin van dat alles?

Waar gaat het om in het leven? Waar vind jij je antwoorden? In oude of in nieuwe spiritualiteit? Of in een vleugje van van alles en nog wat? Waardoor wordt het leven voor jou zinvol? Sta je überhaupt stil bij dat soort vragen?

De vragen staan bewust in deze volgorde, alles begint immers bij de wortels, terwijl een begrip als zingeving vaak pas in beeld komt, als het een en ander enigszins op zijn plek gevallen is.

Ik besef dat een dergelijke categorisering riskant is, er zal zeker een onderwerp, of een volgorde bij zitten waarin de lezer zich niet, of minder herkent, maar ik ga er vanuit dat diezelfde lezer tolerant is, bovendien: als ik met alle varianten rekening zou houden, werd het een heel dik boek en dat is nou precies waar de drukbezette dertigers geen tijd voor hebben!

uit: Roodkoper, 14e jaargang, nummer 1, maart 2010